

Kurdiyat

T.C.

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
YAŞAYAN DİLLER ENSTİTÜSÜ

Yayıncı/Weşanger/Publisher
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü
Van Yüzüncü Yıl University Institute of Living Languages

Sahibi/Xwedî/Owner
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü Adına/
Li Ser Navê Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü yê/
On Behalf of Van Yüzüncü Yıl University Institute of Living Languages
Doç. Dr./Assoc. Prof. Abdulhadi TİMURTAŞ

Editörler | Editors
Doç. Dr./Assoc. Prof. Nesim SÖNMEZ (Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi/University)
Öğr. Gör./ Instructor. Hacı YILMAZ (Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi/University)
Dr. Mehmet Zeki DOĞAN (Diyanet İşleri Başkanlığı)

Tercüme ve Dil Editörleri/Edîtorên Ziman û Wergerê/Translation and Language Editors

İngiliz Dili Editörleri/Edîtorên Zimanê İngilîzî/English Language Editors
Öğr. Gör./ Instructor. Hacı YILMAZ (Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi/University)

Kürt Dili Editörleri/Edîtorên Zimanê Kurdî/Kurdish Language Editors
Doç. Dr./Assoc. Prof. Nesim SÖNMEZ (Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi/University)

Arap Dili Editörleri/Edîtorên Zimanê Erebî/Arabic Language Editors
Dr. Mehmet Zeki DOĞAN (Diyanet İşleri Başkanlığı)

Yayın Kurulu/Lijneya Weşanê/Editorial Board

Prof. Dr. Abdurrahman ADAKK	Mardin Artuklu Üniversitesi/University/Türkiye/Turkey
Prof. Dr. Hasan ÇİFTÇİ	Bingöl Üniversitesi/University/Türkiye/Turkey
Doç. Dr. Abdulhadi TİMURTAŞ	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi/University/Türkiye/Turkey
Doç. Dr. Nesim SÖNMEZ	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi/University/Türkiye/Turkey
Doç. Dr. Hayrullah ACAR	Mardin Artuklu Üniversitesi/University/Türkiye/Turkey
Doç. Dr. Mahmut DÜNDAR	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi/University/Türkiye/Turkey
Doç. Dr. Ömer ÇİFTÇİ	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi/University/Türkiye/Turkey
Doç. Dr. M. Zahir ERTEKİN	Bingöl Üniversitesi/University/Türkiye/Turkey
Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK	Mardin Artuklu Üniversitesi/University/Türkiye/Turkey
Doç. Dr. Ayhan TEK	Muş Alparslan Üniversitesi/University/Türkiye/Turkey
Dr. Öğretim Üyesi Kenan BULUT	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi/University/Türkiye/Turkey
Dr. Öğr. Üyesi Osman ASLANOĞLU	Dicle Üniversitesi/University/Türkiye/Turkey
Dr. Öğr. Üyesi Ramazan TURGUT	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi/University/Türkiye/Turkey

Danışma Kurulu/Lijneya Şêwrê/Advisory Board

Prof. Dr. Abdurrahman ADAKK	Mardin Artuklu Üniversitesi/University/Türkiye/Turkey
Prof. Dr. Hasan ÇİFTÇİ	Bingöl Üniversitesi/University/Türkiye/Turkey
Doç. Dr. Abdulhadi TİMURTAŞ	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi/University/Türkiye/Turkey
Doç. Dr. Nesim SÖNMEZ	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi/University/Türkiye/Turkey
Doç. Dr. Hayrullah ACAR	Mardin Artuklu Üniversitesi/University/Türkiye/Turkey
Doç. Dr. Mahmut DÜNDAR	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi/University/Türkiye/Turkey
Doç. Dr. Ömer ÇİFTÇİ	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi/University/Türkiye/Turkey
Doç. Dr. M. Zahir ERTEKİN	Bingöl Üniversitesi/University/Türkiye/Turkey
Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK	Mardin Artuklu Üniversitesi/University/Türkiye/Turkey
Doç. Dr. Ayhan TEK	Muş Alparslan Üniversitesi/University/Türkiye/Turkey
Dr. Öğretim Üyesi Kenan BULUT	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi/University/Türkiye/Turkey
Dr. Öğr. Üyesi Osman ASLANOĞLU	Dicle Üniversitesi/University/Türkiye/Turkey

Sekreteryâ/Secretary

Öğr. Gör./ Instructor. Hacı YILMAZ (Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi/University)

Dizgi/Rûpelsazî/Design

Erdal YILDIZ

İletişim/Têkilî/Contact Details

e-posta/e-Mail: Kurdیات@yyu.edu.tr / yde@yyu.edu.tr

e-Ağ/Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/Kurdیات>

Tel /Phone: 0432 225 14 52

Faks / Fax: 0432 225 12 28

Adres/Navnîşan/Address: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Yaşayan Diller Enstitüsü, 65080, Zeve Kampüsü, Tuşba/Van

Yayın Tarihi/Tarîxa Weşanê/Publication Date

Aralık/Kanûna Pêşîn/December 2020

Dergide yayımlanan makalelerin tüm sorumluluğu yazarlarına; yayın hakları ise Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü'ne aittir. Yayıncının izni olmadan kısmen veya tamamen herhangi bir şekilde basılamaz ve çoğaltılamaz. Dergi Yayın Kurulu gönderilen yazıları yayımlayıp yayımlamama konusunda serbesttir. Dergiye gönderilen makaleler iade edilmez. Yayın Kurulu ve editöryal ekip makalelerle ilgili herhangi bir yasal yükümlülük kabul etmez.

Berpîrsiyariya gotarên ku di kovarê de têne weşandinê ya nivîskarên wan bi xwe ye. Mafê weşana gotaran jî aydê Enstîtuya Zimanên Zîndî ya Zanîngeha Wan Yüzüncü Yilê ye. Qîsmen yan jî bi tevahî, bêyî destûra weşanger tu gotar nayê çapkirin û zêdekirin. Lijneya Weşanê ya Kovarê di biryara xwe ya weşandin yan jî neweşandina gotarê de azad e. Gotarên ku ji bo kovarê hatine şandin bi şûn de cardî nayên îadekirin. Lijneya kovarê û Komîteya Edîtorî derbarê gotaran da mesûliyeta qanûnî qebûl nake.

All responsibility of the articles published in the journal belongs to the authors and the publication rights belong to the Van Yüzüncü Yıl University Institute of Living Languages. It may not be reproduced or reproduced in any form, in whole or in part, without the permission of the publisher. Editorial board of the Journal is free to publish and publish the articles. Articles submitted to the journal are not returned. Editorial board does not accept any legal liability for articles.

İçindekiler / Naverok / Contents

Editörlerden/Ji Edîtoran/From The Editors	6
Şopên Farisî Di Edebiyata Kurdî ya Tesewufî de	9
<i>Traces Of Persian In Sufî Kurdish Literature</i> Abdulcebbar KAVAK	
Dualîzma “Aqil” û “Îşq”ê di Dîwana Melayê Cizîrî da	23
<i>The Dualism Of Mind And Love In The Divan By Melayê Cizîrî</i> Leyla Polat	
“Heyranok” Ji Hêla Şikl û Cureyê ve	37
<i>“Heyranok” in Terms of Forms and Types</i> Mehmet Yıldırımçakar	
Motifên Teyran di Dîwana Melayê Cizîrî da	49
<i>Birds’ Motifs In Melayê Cizîrî’s Dîwan</i> Veysi İNCİ	
Ahmed-i Hânî’nin İlmî Faaliyetleri	62
<i>Ahmed-i Khanî’s Scholarly Activities</i> Mahmut DÜNDAR	
Mehmed Uzun’un Romanlarında Öne Çıkan Eşyalar ve Bunların Metin İçindeki Rollerini	73
<i>Featured Items in Mehmed Uzun’s Novels and Their Roles in the Text</i> Mehmet Emin Purçak	
القيم الإنسانية الأساسية في قصص الأطفال الكردية	91
<i>Basic Human Values in Kurdish Children’s Stories - Latif Helmet Example -</i> Shazad Kareem OTHMAN Abdulhadi TİMURTAŞ	
Destpêka Romana Kurdî (Gotarên li ser Romana Êwra Kavkazê)	105
İlyas SUVAĞCİ	

Bu Sayının Hakemleri/Hekemên vê Hejmarê/Reviewers of The This Issue

Doç. Dr. Abdulhadi TİMURTAŞ	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Doç. Dr. Ömer ÇİFTÇİ	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Doç. Dr. Abdulcebbar KAVAK	Karabük Üniversitesi
Doç. Dr. Ahmet BARDAK	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Doç. Dr. Mahmut DÜNDAR	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Doç. Dr. Ahmet GEM	Mardin Artuklu Üniversitesi
Doç. Dr. Mustafa ASLAN	Mardin Artuklu Üniversitesi
Dr. Charif MURAD	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Dr. Kenan BULUT	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Dr. Şehmus KURT	Mardin Artuklu Üniversitesi
Dr. Tekin ÇİFÇİ	Mardin Milli Eğitim Müdürlüğü
Dr. Osman ASLANOĞLU	Dicle Üniversitesi
Dr. İlyas SUVAĞCI	Hakkari Üniversitesi
Dr. Mehmet YONAT	Mardin Artuklu Üniversitesi
Dr. Haşim ÖZDAŞ	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Ji Edîtoran

Îro cara duyem e ku Kurdiyât dergehê xwe ji mereqdar û ehlên ziman û edebîyata kurdî re vedike *û* carek din wan gazî sifreya xwe ya rengîn û dewlemend dike. Kurdiyât, bi vê merhebayê û bi vê silavkirina nû gelekî bextewar e.

Di vê hejmarê da li ser ziman û edebîyata kurdî bi sê zimanên ji hev cuda, li gel goteraka danişnasîna pirtûkekê, heft gotarên lêkolînî hene. Ev gotar xwe bera rayên edebîyata kurdî didin û hewl didin ku jê zîl û ajarên nû derxîne.

Gotara yekem ji aliyê Abdulcebbar Kavak ve hatîye amadekirin ku tê da qala coxrafyaya kurdan dike ku di navbera çanda ereb, tirk û farisan da maye û ji wan binbandor bûye. Kavak derbeyan dike ku piştî ku bûne musulman, kurd li gel zimanê erebî hevnas bûne bes ew jî wek gelên di qada edebîyatê da di bin tesîra farisîyê da mane, Ji ber vê heqîqeta han ya dîrokî, gotar li ser şopên farisîyê disekine ku di klasîkên kurdî yê tesewîfî da dixuyên.

Di maqaleya duyem da, ku ji hêla Leyla Polat ve hatîye nivîsandin, qala dualiyê tê kirin ku di edebîyata kurdî ya klasîk da rû daye. Gotar li dor rengvedanên tesewîfê diçerixê û xaseten li ser dualiya eqil û eşqê disekine ka di dîwana Melayê Cizîrî da çawa hatîye avakirin.

Di gotara sêyem da, Mehmet Yıldırımçakar ji xwe ra wek mijar heyranok bijartîye ku di nav edebîyata gel ya kurdî da cihekî resen digire. Di aliyê naverok û ruxsarî da li ser heyranokên kurdî dahûrîn çêkirîye û angaşt dike ku heyranokên kurdî li gor babet, newa û karîgerîyê tene dabeskin.

Veysi İnci, ku xwedî gotara çaran e, dîwana Mela wek binemaya edebîyata kurdî dibîne û li ser motîfên çivîkan sekiniye ku di nav helbestên dîwanê da derbas dibin. We dîyar e ku jê encamên balkêş sadir bûne.

Di rêza pêncan da maqaleya Mahmut Dündar heye ku bi zimanê tirkî hatîye nivîsandin û li ser berhemên Ehmedê Xanî yê derbarê ilmîyetê rawestayê. Dündar derpêş dike ku Xanî erebî, farisî û tirkî jî zanibûye û merem kirîye ku bi wan kar û barên xwe yê ilmî asta çandî û zanyarî ya miletê xwe bilind bike.

Gotara şeşan ku ji aliyê Mehmet Emin Purçak ve hatîye nivîsandin qala kelmel û rolên wan yê di romanên Mehmet Uzun da derbas dibin de dike.. Purçak derdibirîne ku romannûs Uzun hin tiştên wek fotraf, wêne, kitab û amûrên muzîkê di romanên xwe da wek hêmanên çîroksaz bi kar anîne da ku bala lehengên xwe derbasî xwîneran bike.

Di gotara heftan da, ku ji aliyê Shazad Othman û Abdulhadi Timurtaş ve bi erebî hatîye amadekirin, çîroknûsê modern Latif Helmet bûye mijar û xaseten li ser çîrokên wî yê ji bo zarokan hatine nivîsîn, hin dahûrîn hatine kirin ka nix û halên însanî di nav herka çîrokan da çawa derbas dibin.

Di gotara pirtûkdanişnasîna da, İlyas Suvağci derbarê pirtûka bi navê *Destpêka Romana Kurdî (Gotarên li ser Romana Êwra Kavkazê)* da, ku di bin edîtorîya M. Zahir Ertekin û Mehmet Yıldırımçakar da hatîye amadekirin, hin nixandin kirine û li ser naverok, editor û nivîskarên gotarên pirtûkê hin rexneyên micid kirine.

Heta lihevciwîneke din li ser sifreya Kurdiyâtê, di nav xêr û xweşîyê da bimînin..

Editörlerden

Kurdiyat, bu gün Kürt dili ve edebiyatını merak edenler için ikinci kez kapısını ardına kadar açıp onları rengârenk ve zengin sofrasına davet ediyor ve yeniden merhaba deme mutluluğunu yaşıyor.

Bu sayıda Kürt dili ve edebiyatına dair üç ayrı dilden yedi araştırma makalesi ile bir kitap tanıtım makalesi bulunuyor. İlgili makaleler Kürt edebiyatının köklerine dalıp oradan yeni filizlerin arayışına çalışıyor.

İlk makalede Abdulcebbar Kavak, Kürtlerin yaşadıkları coğrafya itibarıyla Arap, Fars ve Türk kültürlerinin ortasında yer aldıklarını ve bu nedenle onların kendilerini çevreleyen mezkur toplumların kültürleriyle iletişim içinde olduklarını söylemiştir. Kavak, Müslüman olduktan sonra Arapçayla tanışan Kürtlerin, edebiyat alanında diğer toplumlar gibi Farsçanın tesirinde kaldıkları gerçeğinden yola çıkarak Kürt tasavvuf klasiklerinde Farsçanın izlerini araştırmaya çalışmıştır.

İkinci makalede Leyla Polat, Klasik Kürt Edebiyatında düalizmin ve tasavvufun yansımaları üzerinde durmuş ve bir mutasavvuf olarak gördüğü Melayê Cizîrî'nin Diwan'ındaki aşk ve akıl düalizminin belirlenmesi amacıyla yola çıkarak divanda aşkın ve aklın düalizmini değerlendirmeye çalışmıştır.

Üçüncü makalede Mehmet Yıldırımçakar, bir anonim Kürt halk edebiyatı türlerinden olan heyranokların tür ve şeklini belirleme üzerine eğilmiş ve heyranokları içeriğine ve şekline yönelik özelliklerine göre analiz etmeye çalışmıştır. Yıldırımçakar, heyranokların konu, ezgi ve fonksiyonuna göre türler saptadığını ve hem içerik hem de şekil açısından orijinal özelliklere sahip olduğunu iddia etmiştir.

Dördüncü makalede Veysi İnci, Kürt yazılı edebiyatın temel taşı olarak değerlendirdiği Melay-i Cizîrî'nin diwanında ismi geçen kuşların motifi üzerinde durmuş kültürel ve mitoloji özelliklerini incelemiştir. Konuya dair merak uyandıran sonuçlara varmıştır.

Beşinci sıradaki makalede Mahmut Dünder, Türkçe olarak ele aldığı makalesinde Ahmed-i Hanî'nin ilmi faaliyetlerini ve bu faaliyetlerin sonucu olan eserlerini değerlendirmiştir. Hanî'nin Kürtçe'nin yanı sıra Arapça, Farsça ve Türkçe bildiğini söyleyen Dünder, onun bu faaliyetlerle halkın dini bilgi ve kültürel seviyesini yükseltmeyi gaye edindiğini belirtmiştir.

Altıncı makalede Mehmet Uzun'un romanlarında eşya ve eşyanın romanda oynadığı rolleri ele alan Mehmet Emin Purçak, yazar Uzun'un müzik araçları, fotoğraf, resim ve kitap gibi nesnelere kahramanlarının ilgilerini okuruna aktarmayı ve öykü kurucu unsurlar olarak eşyaların temsil gücünden istifade etmeyi hedeflediğini söylemiştir.

Shazad Othman ve Abdulhadi Timurtaş'ın Arapça olarak hazırladıkları yedinci makalede öyküleriyle modern Kürt edebiyatını zenginleştiren Kürt hikâye anlatıcısı Latif Helmet'in çocuklara yönelik yazdığı hikâyelerinde insani değerlerin tespiti ve yazarın bu konudaki gayretleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Kitap tanıtım makalesinde İlyas Suvağcci, M. Zahir Ertekin ve Mehmet Yıldırımçakar'ın editörlüğünde hazırlanan *Destpêka Romana Kurdî (Gotarên li ser Romana Êwra Kavkazê)* başlıklı çalışmayı değerlendirmiştir. Kitaptaki yazıları içerik olarak tek tek tanıttıktan sonra yazılara ve editörlere yönelik iddialı eleştirilerde bulunmuştur.

Kurdiyat'ın bir sonraki sofrasında buluşuncaya dek sağlıklı kalın..

Editorial Word

With its second riched volume, Kurdîyat has opened its door to whom are concerned about kurdish language and literature. Therefore it is a great pleasure to greet you again.

Besides an article of critising a book came out in the near past, there are seven articles in three different languages in this volume. Those articles try to search the bases of kurdish literature to get fresh branches.

In the first article which is about the results of being among different nations named arabs, persians and turks, Abdulcebbar Kavak discuss about how the other regions affect kurds' geography in terms of culture and literature. He mentions especially about the effects of persian on kurdish classic sufic literature products.

The second article which was written by Leyla Polat is concerned about dualism as a sufic matter in kurdish classic literature, searching especially the duality between wise and love in Melayê Cizîrî's diwan of poems.

The journal third article is by Mehmet Yıldırımçakar who has made a folkloric search about folk songs named heyranok in kurdish folk literature. Yıldırımçakar has tried to analyse heyranoks's content and forms, claiming kurdish heyranoks can be categorized in terms of theme, music and function.

The fourth aricle is by Veysi İnci who states in his work that Melayê Cizîrî's diwan is the base of kurdish written literature and has studied on birds' motifs in Mela's poems in different perspectives.

In his turkish article, Mahmut Dündar has studied on Ehmedê Xanî's didactic science works and products. He says that Xanî also knew arabic, persian and turkish, so he always made efforts to get high his society in terms of culture and science.

In the sixth article which was prepared by Mehmet Emin Purçak, it is mentioned about the rolls of some objects such as music instruments, photos, drawings and books

seen in Mehmet Uzun's novels. Purçak claims that Uzun used those materials at instructing his stories of novels to transfer his characters' interests to his readers.

Latif Helmet and his kurdish stories for kids are the object of the seventh article aranged by Shazad Othman ve Abdulhadi Timurtaş in arabic. They has tried to evaluate Helmet's stories and find human values and motifs in the his storical texts.

Finally, in his introduction article on a book named *The Beginning of Kurdish Novels (The Articles on The Novels of Caucasus Term)* came out lately under the edition by M. Zahir Ertekin ve Mehmet Yıldırımçakar, İlyas Suvağci has made an analytic evaluation and serious critics on both articles and their writers and editors in detailed.

Have a healty and nice time till the later volume of Kurdiyat..

Editors